

D • N

1/8 1948

Västeuropa och USA

Den tredje ståndpunkten och den tredje kraften — dessa ord, som i Frankrike används för att beteckna avståndstagande gentemot extremister till höger och vänster, har börjat vinna burskap även som paroll för en utrikespolitisk inställning. Mellanpartiernas roll i Frankrike motsvaras, säger man, av Västeuropas i världen. Det gäller för Västeuropas socialistiska eller socialradikala demokratier att markera sin självständighet mot både öster och väster, mot den ryska diktaturen likaväl som mot den amerikanska kapitalismen. Att denna tanke kan tillgripas som ett nödankare av oroliga utrikesministrar, som behöver något slags förgyllning av sin isoleringslinje, är icke ägnat att förvåna. Den har emellertid en viss resonans även bland andra, särskilt inom radikala och intellektuella kretsar. Några uppsatser i de senaste numren av tidskrifterna Samtiden och Prisma är goda exempel härpå.

Med hänsyn till det faktiska läget i världen framstår synpunkten som en form av verklighetsflykt. Ekonomiskt är Västeuropa totalt beroende av USA. Sändningarna över Atlanten är i ordets mest egentliga mening ett livsbehov för de europeiska folken; utan krediterna från det s. k. kapitalistlandet kunde exempelvis den socialistiska regimen i England inte fullfölja sina planer. Militärt är läget detsamma. Inger betvivlar väl att de ryska

truppmassorna på några dagar eller veckor skulle översvämma Europa, såvida inte den väldiga reserven finnes på andra sidan Atlanten. Atombomben i USA:s hand är den enda garantin för Västeuropas fred och frihet. Det finns inte skäl att vara upprörd eller förfärad över detta faktum eller att försöka dölja det bakom förljugna fraser. Friheten har alltid varit vämlös utan makt. Den uppgift att skydda en bräcklig humanitär kultur som så länge främst varit den brittiska flottans tillkommer i dag i första hand det amerikanska flygvapnet. Man kan beklaga att friheten behöver maktmedel, men det är dumt eller tarvligt att utifrån denna ståndpunkt göra anspråk på moralisk överlägsenhet gentemot de makter som beskyddar vår svaghet. Lika dumt eller tarvligt som då civilisten förklarar sig föräktade soldaten därför att denne står i våldets tjänst. Lika dumt eller tarvligt som då en rad svenskar under kriget nedlåtande talade om galenskap hos samtliga krigförande, trots att vår framtid berodde på den ena partens seger.

På detta svaras från den tredje ståndpunktens anhängare att USA handlar i eget intresse: därför finns intet skäl till sympati eller tacksamhet. Den enklaste repliken på detta argument är att om USA i sitt eget intresse handlar på ett sätt som ekonomiskt och politiskt gagnar Västeuropa, visar detta en intressegemenskap som borde vara grundvalen för en fast och varaktig samverkan. Men det bör tillfogas att föreställningen om den amerikanska politikens egoism är oriktig. Som tunga på vågen då denna politik formas tjänstgör utan

tivvel ett motiv som med skäl kan kallas idealistiskt: viljan att hjälpa Europa, med vilket det amerikanska folket känner sig höra samman på grund av gemensamma kulturella och moraliska traditioner och på grund av härstamningen från Europas folk. Att bortse från denna faktor i USA är lika orimligt som att förneka att vår egen känsla av gemenskap med t. ex. de nordiska folken har andra och djupare rötter än det materiella intresset.

Ett huvudskäl för önskan att dra en västeuropeisk frontlinje mot USA är föreställningen att denna stat representerar kapitalismen och reaktionen. Den utbredning denna föreställning vunnit under de senaste åren är ett bevis på att den kommunistiska propagandan påverkar även grupper som i princip säger sig genomskåda och förakta den. Ty för den ojämförligt största delen av sitt folk är USA säkerligen det land som från i västerlandet allmänt godtagna synpunkter står främst. Välståndet är stort och har utsträckt till allt större grupper, jämlikhet präglar umgänget mellan människor, yrkes- och konsumtionsval är fritt, undervisning, såväl lägre som högre, står mer än i något annat land öppen för alla, socialreformismen vinner ständiga framgångar, den politiska och kulturella debatten är fri, livlig och

högtstående. På det område som av gammalt är USA:s största svaghet — behandlingen av vissa etniska och religiösa minoritetsgrupper — pågår för närvarande ett framstegsarbete utan motstycke; det är tillräckligt att erinra om att det antal negrer som får rösta och rösta fritt beräknas vara flerdubbelt större vid det kommande valet än någonsin tidigare. Endast den som i en genomförd socialisering ser det enda nödvändiga har rätt att se USA som efterblivet — eftersom arbetarna, bättre ställda än någon annanstans i världen, vägrar att ställa sig i socialismens tjänst.

Den tredje ståndpunkten framstår jämväl som en reträttlinje för dem som över huvud finner det besvärligt att ta ståndpunkt mellan öst och väst. Det talas om de utomordentliga svårigheter ett sådant val möter — som om icke våra värderingar: självstyrelse, frihet, tolerans, humanitet, i dagens läge gäve en säkrare vägledning än den som i regel stått politiskt väljande människor till buds. Inför de svårigheter som framhävs ter sig den tredje ståndpunkten som en utväg; man angriper både USA och Ryssland och identifierar sin egen åsikt med ett kommande idealiserat Västeuropa. Gentemot denna attityd finns det fog att erinra om att själva den allmänt kritiska inriktningen — såsom författaren Erik Lindgren påpekar i Prisma — förutsätter medborgerlig frihet och att denna frihet i Västeuropa och i världen bygger på amerikansk makt och amerikansk villighet att hjälpa